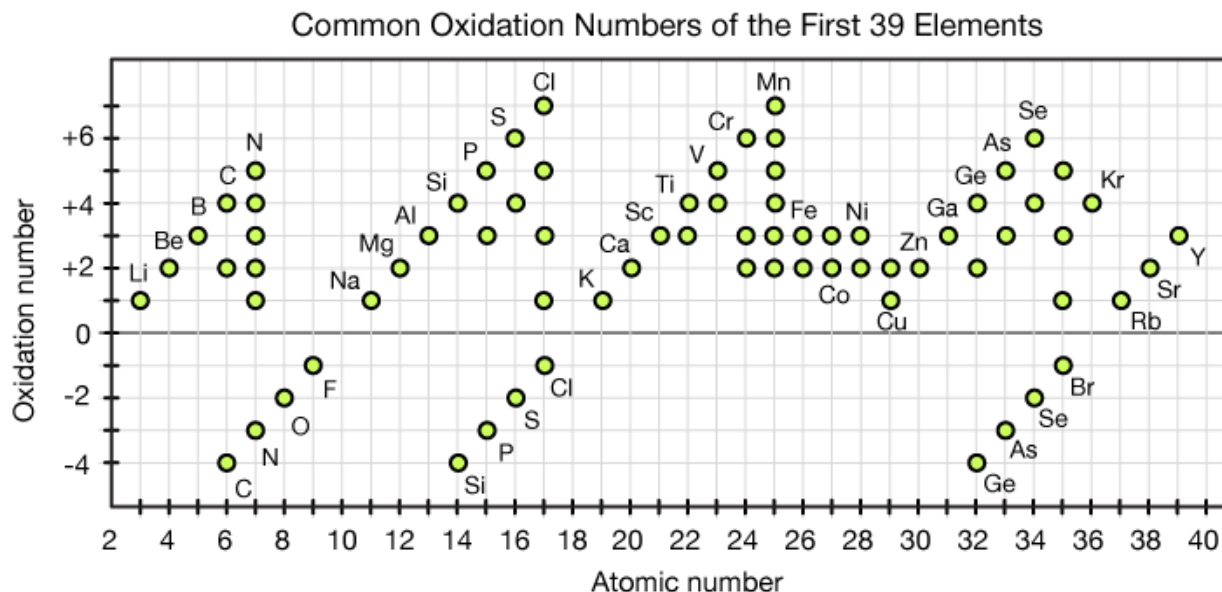

Vyčíslování chemických rovnic

Oxidační číslo

Oxidační číslo prvku ve sloučenině je výslednému náboji (skutečnému nebo myšlenému), který by daný atom získal při úplné polarizaci všech svých vazeb. Jde o formální pojem, často neodpovídá skutečné elektronové konfiguraci v molekule. píše se římskou číslicí, vpravo nahoře od značky prvku.

!! Součet oxidačních čísel všech atomů v elektroneutrální molekule je roven nule.

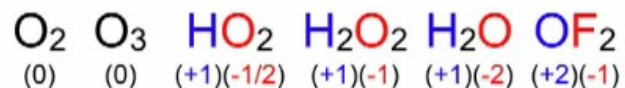
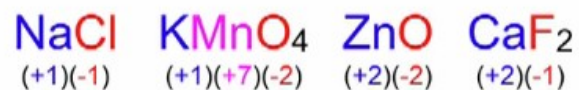
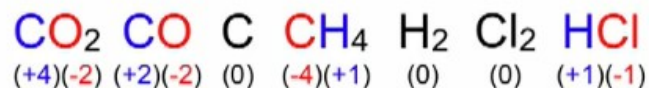
!! Součet oxidačních čísel všech atomů v iontu je roven jeho náboji.

Volný atom má oxidační číslo nula.

Přehled oxidačních čísel vybraných prvků ve sloučeninách

Symbol prvku	Hodnota oxidačního čísla	
	záporná	kladná
H	-I	I
O	-I, -II	
Li, Na, K, Rb, Cs, Ag		I
Mg, Ca, Sr, Ba, Zn		II
Cu, Hg		I, II
Au		III
Fe, Co		II, III
Al		III
Cr		III, VI
C	-IV	II, IV
Si	-IV	IV
Sn, Pb		II, IV
N	-III	I, II, III, IV, V
S	-II	IV, VI
P, As, Sb	-III	III, V
Mn		II, III, IV, VI, VII
Cl, Br, I	-I	I, III, V, VII
Os, Ru		IV, VIII
F	-I	

Examples

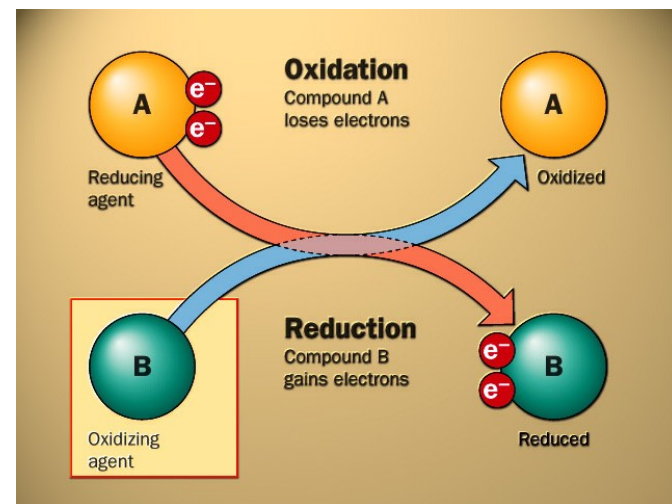

Sl.No	Oxidation number of the element	In the compound	Calculation
1	C	CO_2	$x + 2(-2) = 0$ $x = +4$
2	S	H_2SO_4	$2(+1) + x + 4(-2) = 0$ $2 + x - 8 = 0$ $x = +6$
3	Cr	$\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}$	$2x + 7(-2) = -2$ $2x - 14 = -2$ $x = +6$
4	C	CH_2F_2	$x + 2(+1) + 2(-1) = 0$ $x = 0$
5	S	SO_2	$x + 2(-2) = 0$ $x = +4$

Oxidačně-redukční (redoxní) rovnice

Při řešení redoxních rovnic dodržujeme obecná pravidla na výpočet stechiometrických koeficientů používáme následující postup:

- Zjistíme oxidační čísla všech atomů v rovnici.
- Napíšeme parciální chemické rovnice pro oxidaci a redukci.
- Matematicky je upravíme tak, aby bylo zachované pravidlo bilance počtu elektronů.
- Obě parciální chemické rovnice sečteme a upravíme, přičemž získáme zkrácenou redoxní rovnici (SRR).
- Získané počty atomů zohledníme v chemické rovnici pomocí stechiometrických koeficientů.
- Na základě bilance počtu atomů přiřadíme stechiometrické koeficienty látkám obsahujícím atomy, které nezměnily oxidační číslo.
- Pokud máme iontovou redoxní rovnici, na zjištění stechiometrických koeficientů využijeme bilanci nábojových čísel.

Příklad

Určete stechiometrické koeficienty v rovnici:

Vypočítáme oxidační čísla všech atomů. Zjistíme, že se mění oxidační čísla atomů Cr a H:

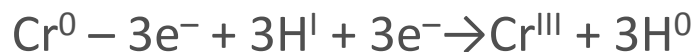
Napíšeme parciální chemické rovnice oxidace a redukce:

Jelikož počet přijatých a odevzdaných elektronů musí být stejný, druhou parciální chemickou rovnici vynásobíme třemi, aby se počet přijatých a odevzdaných elektronů rovnal:

Obě parciální chemické rovnice sečteme a upravíme:

Po úpravě:

Tato chemická rovnice je zkrácenou formou původní redoxní rovnice a vyjadřuje podstatu redoxního chemického děje (SRR). Číselné hodnoty, které jsme dostali, nejsou stechiometrické koeficienty, ale vyjadřují počty atomů, které musí být na levé a pravé straně rovnice.

Jestliže na levé straně rovnice jsou 3 atomy H, před vzorec H_2SO_4 bychom museli dát zlomek. Stejný problém je s H i na pravé straně rovnice. Proto SRR vynásobíme dvěma:

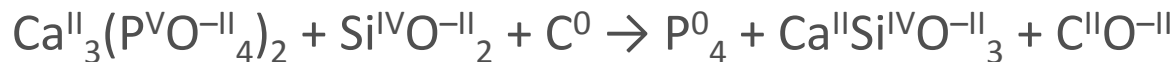
Na levé straně rovnice jsou 2 atomy Cr, proto před Cr bude koeficient 2. Na pravé straně rovnice mají být rovněž 2 atomy Cr, ale ty jsou již zabezpečené stechiometrickým indexem 2 ve vzorci $\text{Cr}_2(\text{SO}_4)_2$, takže tato látka bude mít koeficient 1:

Příklad Určete stechiometrické koeficienty v rovnici:

Vypočítáme oxidační čísla všech atomů. Zjistíme, že se mění oxidační čísla atomů P a C:

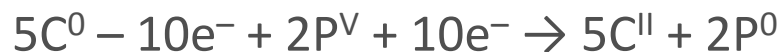
Napišeme parciální chemické rovnice oxidace a redukce:

Jelikož počet přijatých a odevzdaných elektronů musí být stejný, první parciální chemickou rovnici vynásobíme 5, druhou parciální chemickou rovnici vynásobíme 2:

Počet přijatých a odevzdaných elektronů je stejný. Aby se počet přijatých a odevzdaných elektronů rovnal, obě parciální chemické rovnice sečteme a dostaneme SRR:

po úpravě:

Na pravé straně rovnice jsou podle SRR 2 atomy P s oxidačním číslem 0. Ten je však tvořen čtyřatomovými molekulami, takže stechiometrický koeficient by měl zlomkovou hodnotu. Proto SRR vynásobíme číslem 2:

Na pravé straně rovnice jsou potřebné 4 atomy P už zabezpečeny stechiometrickým indexem 4 ve vzorci P_4 , takže tato látka bude mít koeficient 1:

Na obou stranách rovnice by mělo být 10 atomů C. Proto před C dáme koeficient 10 a stejně i před vzorec CO:

Ještě chybí koeficienty před SiO_2 a CaSiO_3 .

Na levé straně rovnice je 6 atomů Ca, proto před CaSiO_3 dáme koeficient 6. To ale znamená, že i na levé straně rovnice musí být 6 atomů Si, proto před SiO_2 dáme koeficient 6.

Řešení ověříme spočítáním atomů O na obou stranách rovnice ($28 = 28$). Jelikož získané stechiometrické koeficienty (2, 6, 10 = 1, 6, 10) už kromě čísla 1 nemají žádného společného dělitele, vyčíslování rovnice je ukončeno.

Příklad

Určete stechiometrické koeficienty v rovnici:

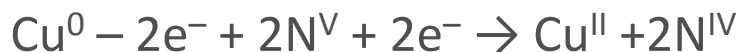
Vypočítáme oxidační čísla všech atomů. Zjistíme, že se mění oxidační čísla atomů Cu a N:

Napíšeme parciální chemické rovnice oxidace a redukce:

Obě parciální chemické rovnice sečteme:

a po úpravě získáme SRR:

Na obou stranách rovnice by měl být jeden atom Cu, koeficient před Cu a $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ bude 1. Na pravé straně rovnice by měly být 2 atomy N s oxidačním číslem IV, proto před NO_2 dáme koeficient 2:

Na levé straně rovnice by měly být 2 atomy N s oxidačním číslem V, ale před HNO_3 nelze dát koeficient 2, protože ne všechny atomy N se účastnily redoxního procesu. Na pravé straně rovnice máme i atomy N s nezměněným oxidačním číslem – v $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$. Proto před HNO_3 musíme dát stechiometrický koeficient, který bude větší než ten, který vyplynul z řešení parciálních chemických reakcí.

Tento koeficient tudíž musí zohlednit redoxní i neredoxní proces. Před $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ už máme koeficient 1, z toho vyplývá, že jsou v něm vázané 2 atomy N s oxidačním číslem V. Tudíž před HNO_3 dáme koeficient 4: dva atomy dusíku se zúčastnily na redoxním procesu, dva nezměnily oxidační číslo:

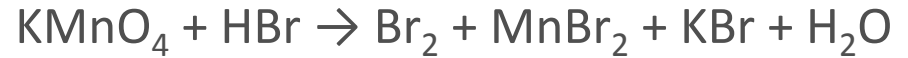
Bez stechiometrického koeficientu zůstává voda. Na levé straně rovnice máme 4 atomy H, proto před H_2O dáme koeficient 2:

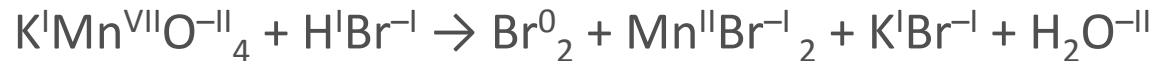
Spočítáním atomů kyslíku na obou stranách rovnice ($12 = 12$) ověříme koeficienty rovnice. Jelikož získané stechiometrické koeficienty (1, 4 = 1, 2, 2) už kromě čísla 1 nemají žádného společného dělitele, vyčíslování rovnice je ukončeno.

Příklad

Určete stechiometrické koeficienty v rovnici:

Vypočítáme oxidační čísla všech atomů, mění se oxidační čísla atomů Mn a Br:

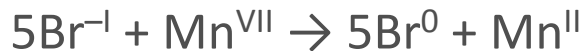
Napišeme parciální chemické rovnice oxidace a redukce:

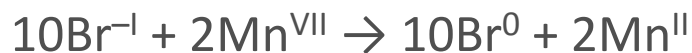
První parciální chemickou rovnici vynásobíme pěti a obě rovnice sčítáme:

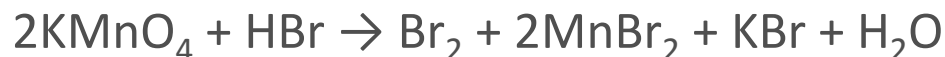
a po úpravě získáme SRR:

Na pravé straně rovnice máme mít podle SRR 5 atomů Br s oxidačním číslem 0. Ten je však tvořen dvouatomovými molekulami, takže stechiometrický koeficient by měl zlomkovou hodnotu. Proto SRR vynásobíme číslem 2:

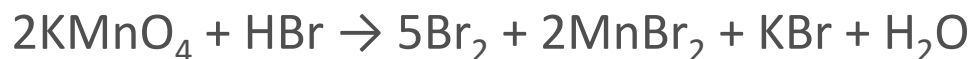

Získané číselné hodnoty vyjadřují počty atomů, které musí být na levé a pravé straně rovnice. Na obou stranách rovnice mají být 2 atomy Mn, koeficient před KMnO_4 a MnBr_2 bude 2:

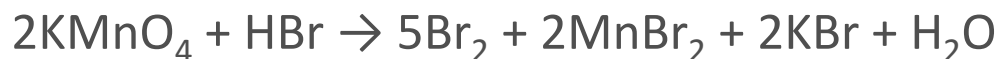

Zároveň na levé straně má být 10 atomů Br s oxidačním číslem -1 , ale před HBr nemůžeme dát koeficient 10. Na pravé straně rovnice se totiž vyskytují i atomy Br s nezměněným oxidačním číslem -1 .

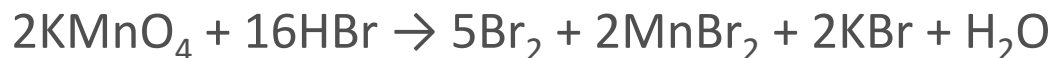
Koeficient před HBr tak musí být větší než 10. Na pravé straně rovnice máme mít 10 atomů Br s oxidačním číslem 0, proto před Br_2 dáme koeficient 5:

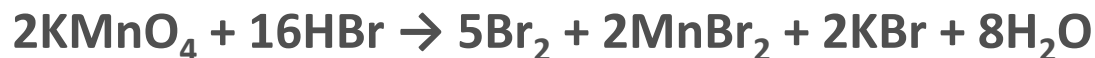
Na levé straně rovnice máme dva atomy K, proto před KBr dáme koeficient 2:

Jelikož na pravé straně rovnice už máme koeficienty před všemi látkami obsahujícími Br, zjistíme, že na pravé straně je 16 atomů Br, proto před HBr dáme koeficient 16:

Koeficient 16 před KBr zároveň znamená, že 10 atomů Br se zúčastnilo redoxní reakce a zbylých 6 zůstalo nezměněných. Na levé straně rovnice je rovněž 16 atomů H, proto na pravé straně rovnice dáme před H_2O koeficient 8:

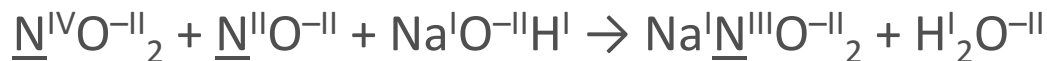
Řešení ověříme spočítáním atomů O na obou stranách rovnice ($8 = 8$). Protože získané stechiometrické koeficienty (2, 16 = 5, 2, 2, 8) už kromě čísla 1 nemají žádný společný dělitel, vyčíslování rovnice je ukončeno.

Příklad

Určete stechiometrické koeficienty v rovnici :

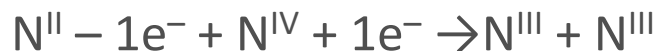
Vypočítáme oxidační čísla všech atomů, zjistíme, že se mění jen oxidační číslo atomů N; jeho symboly podtrhneme:

Jde o symproporcionační rovnici. Napíšeme parciální chemické rovnice oxidace a redukce:

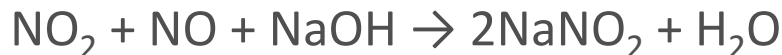
Protože je počet přijatých a odevzdaných elektronů stejný, rovnice sčítáme:

a po úpravě získáme SRR:

Ze SRR vyplývá, že na pravé straně rovnice máme mít 2 atomy N s oxidačním číslem III a na levé straně po jednom atomu N s oxidačním číslem II, resp. IV. Do redoxní rovnice doplníme stechiometrické koeficienty:

Na pravé straně rovnice máme 2 atomy Na, proto před NaOH dáme koeficient 2:

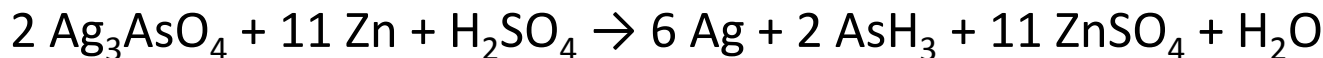
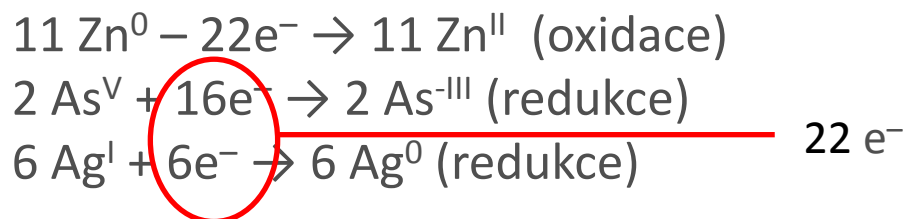
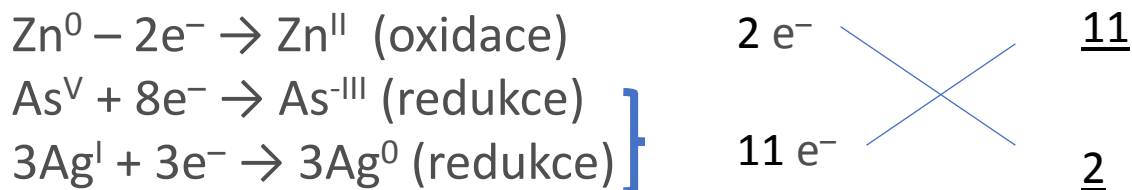

Jedinou látkou bez stechiometrického koeficientu je voda. Na levé straně máme 2 atomy H, proto před H₂O musí být koeficient 1:

Řešení ještě ověříme spočítáním atomů O na obou stranách rovnice (5 = 5). Protože získané stechiometrické koeficienty (1, 1, 2 = 2, 1) už kromě čísla 1 nemají žádného společného dělitele, je vyčíslování rovnice je ukončeno.

Vyčíslete rovnici $\text{Ag}_3\text{AsO}_4 + \text{Zn} + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow \text{Ag} + \text{AsH}_3 + \text{ZnSO}_4 + \text{H}_2\text{O}$

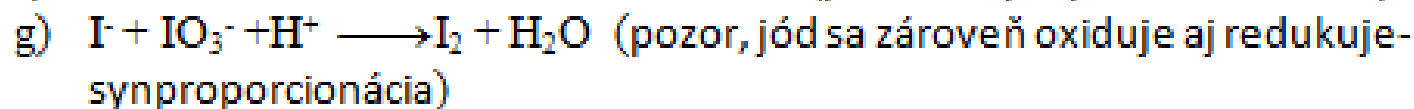
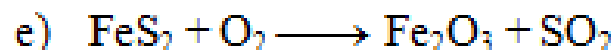
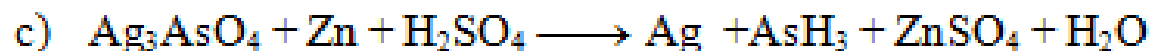
$$22\text{H} = 6\text{H} + 2 \times 8\text{H}$$

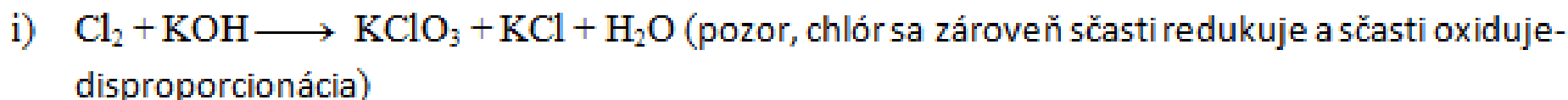
$$2 \times 4\text{O} = 8\text{O}$$

Příklad

Pomôcka - polreakcie

Pomôcka - polreakcie

a) 3,4,3,4,2

b) 5,2,5,1,6

c) 2,11,11,6,2,11,8

d) 1,1,2,1,2,2

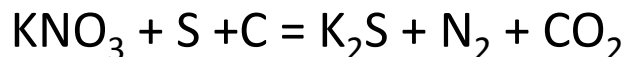
e) 4,11,2,8

f) 3,10,2,1,18

g) 5,1,6,3,3

h) 1,1,1,2

i) 3,6,1,5,3

2, 1, 3, 1, 1, 3

